

בניגוד לפרוטוקול, ינאם בארוחת-הערב.
הנשיא הסכים.

על אף הסכמת הנשיא, היה הקרע בין שני האישים ובין שני המוסדות: לישכת נשיא-המדינה ולישכת ראש-הממשלה. לי עובדה קיימת, הביטוי לכך בא כבר במור צאי השבת, כאשר הגיע קארטר לארץ. עוד לפני הטכס עצמו, הממונה על הטכס במשרד החוץ, רחבעם עמיר, תיכנן בי יסודיות רבה את נבון, בגין ונשותיהם כיצד לנהוג במהלך הטכס. על פי התיכנון היו האישים חייבים להסתדר, בצורה מסוימת מאד, כאשר הם עברו לפני שורת לוחצי-הידיים. על פי הפרוטוקול, נשיא המדינה, יצחק נבון, היה צריך לצעוד בראש ואחריו נשיא ארצות-הברית, ג'ימי קארטר, במקום השלישי היתה צריכה לצי עוד אשת הנשיא האמריקאי רוזלין ואחריה אשת הנשיא אופירה נבון, במקום החמישי ראש-הממשלה מנחם בגין, והאחר רונה בשורה אשתו עליזה.

ראש הממשלה

במקום החמישי

בין מלחמה, הוא דרש כי הוא יהיה המארח בארוחת-הערב הממלכתית. לא היתה זו קטנוניות ואף לא דרישה לכיבוד מאת נבון. הפרוטוקול קובע כי את הנשיא צריך לכבד נשיא. גם התקדימים בעניין זה מוכיחים כי את ארצות-הברית צריך להעניק נשיא-המדינה ולא ראש-הממשלה. אולם בגין, שבאותו זמן שהה עדיין בארצות-הברית, סרב לשמוע על כך, והורה לאנשיו בארץ לדחות את דרישת הנשיא נבון. בגין ידע כי בארוחה כזו, שוב על פי הפרוטוקול, נואמים רק האורח והמארח, והוא לא רצה להפסיד הודמנות נאום, בעיקר כאשר היה ברור כי הארוחה שנערך בה בכנסת ישראל תיסקר עליידי כל רש-תות הטלוויזיה בעולם.

אולם הנשיא גילה עקשנות. "נשיא ש- מחל על כבודו, אין כבודו מחול", הוא ציטט מהמאמר התלמודי לאנשי משרד ראש-הממשלה שבאו אליו בנושא זה. "אין זה עניין אישי או מישפחתי", הוא אמר בהתייחס לארוחה, "אלא עניין ממלכתי מובהק". כאשר המשיכו ללחוץ עליו לוותר, הודיע הנשיא כי אם לא יהיה הוא המארח בארוחת-הערב, הוא יהיה חולה במשך כל זמן שהותו של קארטר בארץ, יתנצל על כך בפני האורח, ואחרי שקארטר יסע, יגיש הנשיא את התפטרותו.

אחד מאנשי משרד ראש-הממשלה מיהר לדווח על כך בטלפון לבגין: "אם לא נור תר לו, אין לנו נשיא". בגין ויתר, אך בתנאי: "שהנשיא יסכים כי גם הוא,

נכון שהייתי

ילד טוב?

כאשר התחילו האישים לצעוד, זכר נבון את הוראותיו של ראש הטכס, צעד ראשון ואחריו הנשיא קארטר, ורוזלין קארטר תחלה צועדת אחריהם, גם היא תורדנה קודם לכן על-ידי אנשי הטכס האמריקאים, ואילו בגין זינק לתחילת השורה. כאשר התחילה אופירה נבון לצעוד, תפסה אותה עליזה בגין בוררעה וצוקה עליה: "אנחנו נשארות כאן". אופירה נדהמה. אחרי-כך סיפרה שנוחר סימן אדום בזרועה מעוצמת האחיזה של הגברת בגין. אולם היא נשארה לעמוד, כאשר הבחין בכך הנשיא נבון הוא פנה אל ראש הטכס, רחבעם עמיר, שעמד לידו ואמר לו: "רחבעם, לך תביא את הנשים". עמיר מיהר לקצה התהלוכה וביקש מאופירה נבון לצעוד במהירות, כדי להדביק את הפלמיה. כאשר ראתה עליזה בגין כי אופירה מתחילה לצעוד היא מיהרה בעיקבור תיה.

או פנה נבון לטפל בבגין. ראש-הממשלה, בניגוד לפרוטוקול, התייצב בראש השורה והתחיל להציג את האנשים בפני קארטר. נבון פנה אליו בעברית ואמר לו: "נדמה לי שיש לך טעות. על פי כללי

שלוש נשים

שתיים אחזות בידיו זרי פרחים, רעיית נשיא-המדינה, אופירה נבון, ואשת ראש-הממשלה עליזה בגין והשלישית, רוזלין קארטר עומדת על כשב המטוס מאחורי בעלה, נשיא ארצות-הברית, הלוחץ את ידו של הנשיא נבון. דקות אחדות לאחר מכן החלה המילחמה הגדולה בין מישפחת נבון למישפחת בגין, כשעליזה בגין מתחרה באופירה נבון, והנשיא מגרש את ראש-הממשלה למקומו.

כאשר הסתיים הטכס אירעה התקרית המפורסמת אשר תוארה בתמונות בעולם הזה, שבה עליזה בגין דחפה בגסות את הנשיא, כאשר היה עליהן להיכנס למכונית שהסיעו את נשות ראשי המדינה לירושלים. האופירה במכונית שבה נסעו, קארטר, נבון ובגין היתה לבבית לפחות כלפי חוץ. בגין הסביר זאת אחר-כך לאחד ממקורביו: "לא היה טעם להמשיך ולרבי בנוכחות הנשיא האמריקאי, אז אמרתי לנבון: 'נכון שהייתי ילד טוב?' וזה שבר את המתיחות".

בישיבת הממשלה ביום הראשון נפלה הכרעה בעניין הנשיא. סגן-ראש-הממשלה, ייגאל ידין, אשר כשאר שרי ד"ש והמפד"ל וכמשה דיין, לא השתתף כלל בדיון, אלא ישב נדהם לשמע ישיבת הממשלה הפרטית של הליכוד, ילך אל הנשיא כשעליו למלא שלוש משימות. האחת: לנזוף בנשיא על פעילותו הפוליטית, או לפי הגדרת בגין, לעדכן את הנשיא בהלכי הרוח בתוך הממשלה בנושא זה. השנייה: לבקש מה נשיא באופן רישמי להרשות גם לבגין לנאום בארוחה שנערכה באותו-הערב, והשלישית לבקש מהנשיא, בשם ראש-הממשלה, לוותר על נאום בטכס יציאת קארטר מהארץ, ולהשאיר את המלאכה בידיו של בגין.

כשהגיע ידין אל מישכן הנשיא, הוא מצא את הנשיא במצב-רוח רגוז. הנשיא רגז על רשימת המוזמנים לארוחת הערב שלו שאותה העבירה לו לישכת ראש-הממשלה. ידין נבהל ממצב-רוחו של הנשיא ולא היה בליבו האומץ לדווח לו על ישיבת הממשלה. את שתי הבקשות האחרות הביע ידין, והנשיא נענה להן, כמובן.

הקרב

על הנשיקה

מדוע בעם הנשיא על ההזמנות ש- נשלחו על-ידי לישכת ראש-הממשלה לה? מבט חטוף ברשימת המוזמנים גילה, כי מהאופוזיציה הוזמן רק אדם אחד: משהו פרס. ואילו מחוגי הליכוד הוזמנו רבים, ביניהם אף ידידים אישיים של ראש-הממשלה. שאין בינם לבין ארוחה חגיגית מעין זו, מאומה. הנשיא הוסיף לרשימה את ראש-הממשלה לשעבר, יצחק רבין ואת שרי-החוץ, לשעבר, יגאל אלון ואבא אבן, מהמערך. הנשיא החליט להזר מין גם את מוכיל מפלגת העבודה, אשר לשעבר, חיים בר-לב.

מלישכת ראש-הממשלה נמסר לנשיא, כי ראשי הסיעות כולם, הן מהאופוזיציה והן מהקואליציה הוזמנו. נמסר לו גם, כי על פי הנהוג הוזמנו גם כל סגני יושב-ראש הכנסת וראשי ועדות הכנסת. הנשיא גילה להפתעתו, כי אנשי המערך הנושאים בתפקידים אלה לא הוזמנו. הוא כי עמיתיהם מהליכוד לא הוזמנו. הוא הורה להוסיף מייד את ראש סיעת המערך, ראש הכנסת מטעם המערך, חייקה גרוסמן ושושנה ארבל אלמוזלינו, ואת שלושת יושב-ראש ועדות הכנסת מטעם המערך, אורה נמיר, יושבת-ראש ועדת החינוך,

הטכס אתה צריך להיות בסוף השורה.

אי אפשר היה שלא להיזכר אז, במעמד דומה שאירע בעת שהנשיא המצרי אנוור אל-סאדאת הגיע לנמל התעופה בן-גוריון. על נשיא המדינה דאז, הפרופסור אפרים קציר, היה לצעוד ראשון, לפני הנשיא המצרי, אולם בגין רץ קדימה, קציר לא שם לב למה שקורה והתעכב ליד כל אחד מהאישים הישראליים שאת ידם לחץ, בעוד סאדאת ובגין התקדמו.

כאשר התעכב על-ידי חבריה-הכנסת, יצחק נבון, שמעו כל הנוכחים את הנשיא דאז שואל את הח"כ דאז: "מה שלומך? מה שלום אופירה? מה שלום הילדים?" נבון השיב לו: "אפרים, תעזוב את אופירה והילדים, תרוץ קדימה, ותלווה את סאדאת". אז נראה אפרים קציר כשהוא ממחר לעברם של סאדאת ובגין ומדלג על לחיצות ידיים עם לפחות 10 נכבדים העומדים בתור.

הנשיא צריך לחתום ואינו שולל את החתימה. — ולגבי החתימה על הסכמי קמפ-דייוויד — אם נעשה בעבר מישנה, אין לחזור עליו. יש הבדל מהותי בין הסכמי קמפ-דייוויד להסכם השלום: הסכמי קמפ-דייוויד הובאו לאישור הכנסת בדי-עבד — כלומר, אחרי שנחתמו על-ידי ראש-הממשלה. חוזה השלום יובא לאישור הכנסת לפני חתימתו, ולכן חייב לחתום עליו הנשיא לפני סעיף 5(א)11 של חוק יסוד: נשיא המדינה: "יחתום על אמנות עם מדינות חוץ שאושרו על-ידי הכנסת".

אנו מפנים את תשומת לב הנשיא לחוראות חוק נוספות — סעיף 29 לחוק יסוד: הממשלה — "הממשלה מוסמכת לעשות בשם המדינה, בכפוף לכל דין, כל פעולה שעשייתה אינה מוטלת בדין על רשות אחרת". כאן ברור בעליל שהחתימה מוטלת על הנשיא בתוקף סעיף 5(א)11. כדאי לשים לב להוראות בסעיף 2ב' של חוק המעבר תש"ט 1949 האומר: "כל חוק ייחתם על-ידי ראש-הממשלה ועל-ידי השר או השרים הממונים על ביצוע החוק". סעיף זה בנוסחו מקביל להוראות חוק יסוד הנשיא וכשם שנוהגים על פיו בחתימה על חוראים, כך יש לנהוג בחתימה על אמנות והסכמים בינלאומיים המאושרים על-ידי הכנסת.

אודה לאדוני אם יואיל בטובו להשיב לי אם הינו מוכן לחתום על ההסכם במעמד הרישמי לצד התימוניהם של הנשיאים קארטר וסאדאת — אם יוזמן לכך על-ידי ממשלת ישראל או ראש-הממשלה.

בברכה,
ח"כ אורי אבנרי
* * *
התקיים משני המיכתבים נמסרו לראש-הממשלה.

מי צריך לחתום?

המדינה, טעונה חתימתו של נשיא המדינה על מיסמך רישמי חתימת קיום של ראש-הממשלה או של שר אחר שהחליט עליו הממשלה, אבל מעמדו של ראש-הממשלה או של שר אחר הוא כמאמת חתימת כבוד הנשיא ולא כחור-תם על החתיבות בשם המדינה. ידוע לי כי ראש-הממשלה מכבד מאז ומתמיד את מוסד הנשיאות, ואף מוכיח זאת בהתנהגותו היומיומית, ואני משוכנע שאל יצא להנהיג נוהל הסדרת את חוק היסוד והפוגע במעמד נשיא המדינה, מה ששטעם מצריים וארצות-הברית מיועדים לחתום נשיא המדינה. אני חושש כי צורת חתימה שאינה תואמת את חוק היסוד: נשיא המדינה, עלולה לתת תואנה לאויבי השלום מבית ומחוץ לטעון לאחר מכן, כי חוזה השלום לא נחתם כדין ולכן אינו תקף.

בכבוד רב
ח"כ אורי אבנרי
* * *

במוצאי השבת, אחרי שהטלוויזיה שיגרה את תגובתו של היועץ המישפטי על פניה זו, שיגר ח"כ אורי אבנרי מיכתב נוסף לנשיא:

כבוד הנשיא,
שמעתי בכלי התקשורת כי היועץ המישפטי לממשלה חיווה את דעתו שאין יסוד מישפטי לתביעה שהעליתי אתמול במיכתבי אליו, והוא — שכבודו הוא שיחתים על הסכם השלום עם מצריים. עניינת בטענות היועץ המישפטי ומסרתי את הדברים לחוות דעתו של עורך-הדין אמנון זכרונאי. אנו חולקים על מסקנותיו וקביעותיו של היועץ המישפטי, ואלה עיקר הדברים הסותרים את קביעתו:

— בהסתמכו על חתימתו המאוחרת של הנשיא על הסכמי קמפ-דייוויד, מאשר היועץ המישפטי את הטענה שלפיה

בלי השבת האחרון שיגר אורי אבנרי בתפקידו כחבר-כנסת, את המיכתב הבא לנשיא המדינה:

לכבוד
נשיא המדינה
מר יצחק נבון
מיסכן הנשיא
ירושלים

כבוד נשיא המדינה,
מתוך פירסומים של דוברים ממשלתיים אני למד כי קיימת כוונה שראש-הממשלה יחתום על הסכם השלום עם מצריים בשלוש המדינות, אחרי אישור ההסכם על-ידי הכנסת.

לדעתי, נוהל זה נוגד את החוק הישראלי ואת המישפט הבינלאומי, אשר על-פיהם נשיא המדינה הוא האיש החייב לחתום על הסכמים עם מדינות חוץ, שאושרו על-ידי הכנסת.

אני מסתמך כאן על חוות דעתו המישפטית של עורך-הדין אמנון זכרונאי, שעיקרה הם כלהלן:

- (1) בחוק יסוד: נשיא המדינה, סעיף 11(א) 5: נשיא המדינה הוא המוסמך לחתום בשם המדינה על אמנות עם מדינות חוץ, שאושרו על-ידי הכנסת.
- (2) המישפט הבינלאומי, כולל ההצעה וזקרויה, "אמנת האמנות", המבטת את זמנהלים במישפט הבינלאומי, קובעת כי "אמנה פירושה הסכם בינלאומי שנעשה בין מדינות, בכתב, ומוסדר על-ידי המישפט הבינלאומי, אשר נכלל אם במימך הידי ואם בשניים או יותר מאשר מכונים הקשורים זה בזה ויהיה כאשר יהיה חכינו של".
- (3) אמנות בינלאומיות נתפסות ב-מישפט הבינלאומי כחסימים בעלי אופי חוזי בין מדינות, היוצרות זכויות והחתיבות בין הצדדים, ראה למשל — אוטרפכט: על המישפט הבינלאומי עמוד 492.
- (4) אמנם על פי חוק יסוד: נשיא